

SARDES - EN STAD I DEKADANS

Sardes var en stad med förlorad glans. På 600-talet f Kr var den huvudstaden i kungariket Lydien och var då en av antikens mäktigaste städer.

ALLMÄNT

Den låg vid foten av och på berget Tmolos ca 70 km öster om Smyrna och 60 km söder om Thyatira. Sardes låg i en knutpunkt där fem viktiga vägar möttes och den behärskade hela Hermodalen med dess livliga handel. Den guldförande floden Pactolos flöt genom staden. Sardes läge gjorde den till ett naturligt citadell, försvarbar mot angripare. Staden var känd för två saker på Johannes tid: dess färgerier och ylleväverier. Man berömdes sig av att vara först i världen med att färga ull. Deras svarta ylleytyger var en eftertraktad vara över hela romarriket. Den andra saken de var kända för var deras utsvävande levnadssätt. Som en följd av guldförekomsten i floden blev Sardes först i världen med att prägla guld- och silvermynt. Våra moderna mynt har sin början från Kroisos tid i deras ganska klumpiga så kallade *electrum stater*. Smycken och guldföremål man hittat i gravar vittnar om att Sardes en gång varit en mycket rik stad och i takt med rikedomen fick staden dåligt rykte för sitt lättsinne och sensuella levnadssätt.

HISTORIA

Sardes historia har anor ända från 1200-talet f Kr som huvudstad i Lydien, vars siste härskare var den för sin rikedom och sitt lättsinne kände legendariske kungen Kroisos. Från honom har vi ordspråket *rik som en krösus*. Denne kände sig hotad av den uppgående stormakten Persien med konung Kyros i spetsen. Under Kroisos förberedelser för kriget mot Kyros rådfrågade han varje grekiskt orakel, även det kända oraklet i Delfi, där han fick till svar: "Om du går över floden Holys kommer du att förstöra ett stort imperium." Detta svar uppmuntrade honom och han började kriget mot Kyros genom att föra sina trupper över floden. Han blev grundligt besegrad av Kyros och dennes i strid vältränade trupper intog Sardes omkr 549 f Kr och gjorde staden till ett säte för en persisk guvenör. Kroisos förstörde ett imperium, men det blev hans eget.

Under den grekiska storhetstiden kom Sardes först under det Seleukidiska kungadömet och därefter under Pergamon. Den blev då en fri och självstyrande grekisk stad. Då Lydien år 133 f Kr kom under Rom, inlemmades även Sardes i den romerska provinsen Asien. Romarna gjorde staden till en tingsstad. År 17 e Kr ödelades Sardes av en svår jordbävning men byggdes åter upp med hjälp av kejsar Tiberius som bidrog till restaureringen med inte mindre än 10 miljoner sestertier, en enorm summa på den tiden. Geografen Strabo kunde år 26 e Kr beskriva Sardes som en stor stad som hade uppstått ur ruinerna och återvunnit sin forna skönhet. Vid tiden för Johannes sändebrev till församlingarna (år 85 e Kr) hade den inte så mycket kvar av

sin forna glans men var dock fortfarande en betydande stad med omkring 100 000 invånare. Sardes förstördes dock åter av svåra naturkatastrofer och blev därefter aldrig mera uppbyggd. På det gamla stadsområdet ligger nu en liten turkisk by vid namn Sart.

RELIGION

Bland ruinerna har man funnit rester av ett jättelikt tempel helgat åt *Artemis*. Två av de 78 joniska kolonner som uppbar tempeltaket står fortfarande kvar. De är 19 meter höga och templet hade en ytstorlek av 54x100 meter. På den platsen hade det funnits ett tidigare tempel byggt av Kroisos till en lokal asiatisk gudinna vid namn *Kybele*, som man trodde hade förmågan att uppväcka döda. Hennes dyrkan var vild och hysterisk med åtföljande orgier. Men för de kristna var den icke lika farlig som kejsardyrkan. Templet förstördes år 499 f Kr. Även här hade judarna en stark folkgrupp och år 1968 har arkeologer återfunnit stadens magnifika, judiska synagoga med bland annat en avbildning av den sju-armade ljusstaken.

FOLKET

Sardes var en förfallets stad. Den var allmänt känd för sin lösaktighet, sin kärlek till lyx och nöjen. Herodotos skrev föraktfullt om invånarna i staden: "De lättfotade lydierna vill bara spela cittra, slå på gitarr och ägna sig åt detaljhandel."

Efterhand som staden blev allt rikare genom sina guldfynd och sin handel, sjönk den djupare i lättsinne och sedeslöshet. Även hedningarna kunde förstå vad Kristus menade när han sade att de hade namnet om sig att leva, men var döda.

DE KRISTNA

Även i Sardes fanns det på ett tidigt stadium en kristen församling. Bland ruinerna finns det även flera kyrkor. Hur evangeliet först blev förkunnat här finns inte dokumenterat, men troligen nådde väckelsen i Efesos även hit.

En av den kristna trons försvarare och apologeter vid namn Melito var biskop i Sardes under åren 150-180 e Kr. Det finns inget som tyder på att de kristna där utsattes för förföljelse eller var utsatta för villoläror. Där fanns inte heller något av judarnas ondskefulla förtal. Anledningen var troligen den, att församlingen ganska tidigt förvärldsligades och inte bjöd på något större motstånd emot hedendomen och dess lösaktiga seder. Kompromiss och tolerans, liknöjdhet och självgodhet fråntog det kristna budskapet dess udd och kraft, och församlingen sjönk allt djupare ned i en andlig försoffning.